

Lausunto vammaispalvelulainsäädännön uudistuksesta

Diaarinumero: VN/12531/2021 sekä STM083:00/2019

1. Vastaajan taustaorganisaatio

Yksityinen palveluntuottaja, Pihlajalinna Terveys Oy, Sirkka Viiala

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä

1) Vaativa tuki

Aikaisemmin ilmestyneessä valvontalakiluonnoksessa esitettiin käsite ”*vaativaa sosiaalihuoltoa tuottava palveluyksikkö*”, jolla käsitetään sosiaalihuollon ympärivuorokautista palveluyksikköä tai palveluyksikköä, jossa tuotetaan palveluja sosiaalihuoltolain 3 §:n 1 momentin 3 ja 6 kohdissa määritellyn mukaisesti erityistä tukea tarvitseville henkilöille tai jossa voidaan käyttää asiakkaan itsemääräämisoikeutta rajoittavia toimenpiteitä.

Tässä esitetyssä vammaispalvelulakiluonnoksessa tuodaan esille *vaativan tuen yksikkö* - käsite, että ”*vaativaa tukea voi toteuttaa joko ympärivuorokautisessa asumispalvelussa tai laitospalvelussa, myös yksityisenä toimintana.*” Erytishuoltoon kuuluvaa vaativaan tukeen liittyvää hoitoa ja huolenpitoa sekä kuntoutusta voitaisiin toteuttaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetuissa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä tai laitousyksiköissä, joissa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Näitä yksiköjä kutsuttaisiin vaativan tuen yksiköiksi (lakiluonnos sivu 67)

Käsitteiden yhdenmukaisuus (vaativa sosiaalihuoltoa tuottava palveluyksikkö vai vaativan tuen yksikkö) helpottaisi eri lakien ymmärtämistä ja niiden yhteensopivuutta.

2) Vaativa moniammatillinen tuki

Tämä vammaispalvelulakiluonnos esittää, että vaativa moniammatillinen tuki olisi tarkoitettu vain vaativiin tilanteisiin. Rajauksen tarkoituksena olisi varmistaa, että paljon henkilöresursseja edellyttävää tukea olisi mahdollista saada niissä tilanteissa, joissa sitä kaikkein eniten tarvitaan. Vaativaa moniammatillista tukea tulee ensisijaisesti järjestää vammaisen henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön.

Vammaisen henkilön toistuvat vakavat käytöshäiriöt ja aggressiivinen sekä itseä vahingoittava käyttäytyminen edellyttävät aina, että käyttäytymisen taustalla olevia syitä selvitetään perusteellisesti. Nämä ovat tyypillisiä tilanteita, joissa vammaiselle henkilölle tulee myöntää vaativaa moniammatillista tukea. Aina, kun jonkun henkilön henki tai terveys on tällaisen käyttäytymisen seurauksena vakavasti uhattuna, tilanteeseen olisi puututtava välittömästi ja haettava moniammatillista tukea.

Vaativan tuen yksikössä tulee pystyä tuottamaan ”yksilöllisen suunnittelun ja toteuttamisen edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset tutkimukset.” (lakiluonnos sivu 274)

Käsitteet vaativa tuki, vaativan tuen yksikkö ja vaativa moniammatillinen tuki ovat lakiluonnoksessa epäselviä mm. siltä osin, miten em. sovelletaan kehitysvammaisten ympärivuorokautiseen asumispalveluun. Edellytetäänkö asumispalvelua tuottavilta toimintayksiköiltä laajempaa palvelusisältöä nykyiseen verrattuna, esim. lääketieteellisten, psykologisten ja sosiaalisten tutkimusten

tekeminen toimintayksikössä. Vai voivatko asumispalvelua tuottavat yksiköt profiloitua vain asumispalvelun tuottajiksi ilman tätä tutkimuspuolta?

3) Erityinen tuki

Lakiluonnoksessa erityinen tuki olisi palveluiden kokonaisuus, jonka muodostaisivat erityinen osallisuuden tuki, tuettu päätöksenteko ja vaativa moniammatillinen tuki palveluina (sivu 63). Erityinen osallisuuden tuki ja tuettu päätöksenteko olisivat lakiin uusia palveluita.

Edellä mainittu erityinen tuki sopii palveluprosessin kuvaukseksi ja sen sisällöt ovat erilaisia elementtejä. Laaja palvelujen kirjo vaikeuttaa asiakastyötä. Esimerkiksi tuetusta päätöksenteosta ei välttämättä tarvitse tehdä päätöstä, vaan tuoda se eri tavalla osaksi hyvää asiakastyötä.

4) Itsemääräämisoikeus

Tässä lakiluonnoksessa (sivu 264) esitetään, että asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), jäljempänä *sosiaalihuollon asiakaslaki*.

Edellä mainitun lisäksi Laki kehitysvammaisten erityishuollosta on esitetty jäävän voimaan siltä osin, jossa säädetään erityishuollossa olevien kehitysvammaisten itsemääräämisoikeudesta ja rajoittamistoimien välttämättömyydestä (rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevien säännösten soveltamisala).

Tässä lakiluonnoksessa esitetään, että vaativaan moniammatilliseen tukeen olisi oikeus myös silloin, kun henkilön itsemääräämisoikeutta tai muita perusoikeuksia joudutaan toistuvasti rajoittamaan eikä rajoitustoimenpiteiden syitä pystytä selvittämään ja niiden käyttöä vähentämään.

Voimassa olevan kehitysvammalain mukainen asiantuntijaryhmä ja tämän lakiluonnoksen vaativa moniammatillinen tuki ovat tulkinnanvaraisia. Hyväksytäänkö itsemääräämisoikeuden vahvistamisen arviointiin yksityisen tahon asiantuntijoita vai siirtyykö itsemääräämisoikeuden vahvistamisen arviointi kokonaan julkiselle taholle, hyvinvointialueiden vastuulle. Voimaan jäävät kehitysvammaisten erityishuoltolain itsemääräämisoikeutta säättävät pykälät ovat myös tulkinnanvaraisia, esim. rajoittavien välineiden (sängynlaidat, pyörätuolin vöiden käyttö) käyttöönoton yleiset ja erityiset edellytykset.

5) Erityishuolto

Vaativaa moniammatillista tukea on myönnetty kehitysvammalain perusteella erityishuoltona. Erityishuoltolaki jäänee voimaan osittain ja sen nojalla myönnetään kehitysvammaisille ”vaativan tuen” ”yksilöllinen hoito, huolenpito ja kuntoutus.” Sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain nojalla myönnetään palvelut kaikille kehitysvammaisille, joilla ei ole ”vaativan tuen” tarvetta.

Erityishuollon roolia olisi hyvä tarkentaa. Miten vaativan tuen tarve ja erityishuollon tarve limittyvät toisiinsa palvelutarpeen arvioinnissa. Vai ovatko ne eri käsitteitä, mutta tarkoittavat samaa asiaa.